

SAHLGRENKA AKADEMIN
INSTITUTIONEN FÖR NEUROVETENSKAP
OCH FYSIOLOGI
ARBETSTERAPI

TILLGÄNGLIGHET I FOKUS

En intervjustudie med tjänstemän i Göteborgs stad

Författare: Alex Haglund, Sophie Sebelius

Examensarbete: 15 hp

Program: Arbetsterapeutprogrammet

Kurs ARB341 Självständigt arbete i arbetsterapi

Nivå: Grundnivå

Termin/år: VT 2018

Handledare: Susanne Gustafsson, Med dr leg arbetsterapeut, specialarbetsterapeut

Examinator: Anna-Lisa Thorén Jönsson, Med dr leg arbetsterapeut

Sammanfattning

Examensarbete:	15 hp
Program:	Arbetsterapeutprogrammet 180 hp
Kurs:	ARB341 Självständigt arbete i arbetsterapi
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 2018
Handledare:	Susanne Gustafsson, Med dr leg arbetsterapeut, specialistarbetsterapeut
Examinator:	Anna-Lisa Thorén Jönsson, Med dr leg arbetsterapeut

Bakgrund	Tillgänglighet i staden är en viktig fråga som påverkar alla stadens invånare. Bristande tillgänglighet riskerar att leda till en aktivitetsrättvisa och minskad delaktighet bland invånarna. Delaktighet bidrar till en känsla av meningsfullhet och välbefinnande och innefattar exempelvis att arbeta, att utföra någon form av fritidsaktivitet eller att umgås med vänner. Bristande tillgänglighet riskerar därmed att påverka människors hälsa negativt.
Syfte	Syftet med studien var att få en övergripande bild av hur tjänstemän i Göteborgs stad resonerar kring arbetet med tillgänglighet i staden.
Metod	Studien genomfördes med en kvalitativ ansats och analyserades i enlighet med Graneheim och Lundmans metod för kvalitativ innehållsanalys. En egenkonstruerad intervjuguide med semistrukturerade intervjufrågor av sonderande karaktär användes. Rekrytering av informanter till studien skedde genom ett strategiskt urval. Urvalet resulterade i sju informanter, sex kvinnor och en man. Informanterna var alla ansvariga för tillgänglighetsfrågor inom sin respektive verksamhet.
Resultat	Resultatet bestod av följande fyra kategorier: <i>Organisatoriska begränsningar</i> , <i>Potentiella utvecklingsområden</i> , <i>Kunskap om tillgänglighetsarbete</i> samt <i>Delaktiggörandet av civilsamhället</i> . Genom dessa kategorier presenteras en övergripande bild av de resonemang som förts om tillgänglighetsarbetet i Göteborg stad.
Slutsats	Studien visade på att det inom staden finns skillnader i hur arbetet med tillgänglighet genomförs i de olika stadsdelarna. Det framkom även att det finns ett antal områden med utrymme för utveckling samt idéer om hur dessa skall implementeras. För att i framtiden ge en mer detaljerad bild av hur arbetet med tillgänglighet genomförs i varje stadsdel rekommenderas ytterligare forskning på exempelvis stadsdelsnivå.

Abstract

Thesis:	15 hp
Program:	Occupational Therapy program 180 hp
Course:	ARB341 Bachelor thesis in Occupational therapy
Level:	First Cycle
Semester/year:	St 2018
Supervisor:	Susanne Gustafsson, PhD Reg Occupational Therapist
Examiner:	Anna-Lisa Thorén Jönsson, PhD Reg Occupational Therapist
Keyword:	participation, occupational justice, urban environment, occupational therapy, human rights

Background	Accessibility in the city is an important query affecting all the inhabitants of the city. A lack of accessibility is likely to lead to an occupational injustice and a lack of participation among the city's inhabitants. Participation contributes to a sense of meaningfulness and well-being and includes, for example, working, performing some kind of leisure activity, or spending time with friends. Lack of accessibility therefore adversely affects human health.
Aim	The aim of the study was to get an overview of how officials in the city of Gothenburg reason about the work of accessibility in the city.
Method	The study was conducted with a qualitative approach and analyzed in accordance with Graneheim and Lundman's method of qualitative content analysis. A self-designed interview guide with semistructured interview questions of exploratory character was used during the interviews. Recruitment of informants to the study was made through a strategic selection, which resulted in seven informants, six women and one man. The informants were all responsible for queries regarding accessibility in their respective areas.
Result	The result consisted of four categories: <i>Organizational limitations, Potential areas of development, Knowledge of accessibility work and Participation of civil society</i> . Through these categories a comprehensive picture of the reasoning about accessibility work in Gothenburg city is presented.
Conclusion	The study shows that in the city of Gothenburg there are differences in how the accessibility work is carried out in the different districts. It also emerged that there are a number of areas with room for development as well as ideas on how to implement them. In order to give a more detailed picture of how the accessibility work is carried out in each district, further research is recommended, for example, at district level.

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	1
Syfte	3
Metod	3
Metodval.....	3
Urval.....	3
Procedur	3
Material och analys	4
Resultat	5
Organisatoriska begränsningar	6
<i>Oklar ansvarsfördelning</i>	6
<i>Ekonomiska tillkortakommanden</i>	7
Potentiella utvecklingsområden	7
<i>Stadens fysiska utformning</i>	7
<i>Ökad jämlikhet</i>	8
<i>Motarbete stereotypa attityder</i>	8
<i>Ekonomisk hållbarhet</i>	8
Kunskap om tillgänglighetsarbete	9
<i>Erfarenhetsgrundad kunskap</i>	9
<i>Mångfacetterad kunskap</i>	9
Delaktiggörandet av civilsamhället.....	10
<i>Inflytande bland befolkningen</i>	10
Diskussion.....	11
Metoddiskussion.....	11
<i>Etiska överväganden</i>	12
Resultatdiskussion	12
Konklusion	15
Referenser	16

Bakgrund

Tillgänglighet är viktigt och en bidragande faktor för att människor skall uppleva delaktighet (1). En konsekvens av bristande tillgänglighet är att människor begränsas i sina möjligheter till delaktighet, bland annat i aktivitet (2). Med delaktighet avses möjligheten att engagera sig i aktiviteter, vilket bidrar till en känsla av meningsfullhet och välbefinnande. Delaktighet i aktivitet innefattar exempelvis att arbeta, att utföra någon form av fritidsaktivitet eller att umgås med vänner (2). Avaheden (1) beskriver att delaktighet är det slutgiltiga målet med tillgänglighet och att inte uppleva delaktighet i samhället och i aktivitet är något som kan påverka hälsan negativt. Bland personer med någon typ av funktionsnedsättning uppger tio gånger fler gentemot personer utan funktionsnedsättning att de har dålig hälsa (3). Delvis kan detta motverkas genom att människor ges möjligheten till delaktighet samt vara fysiskt och socialt aktiva i samhället.

År 2009 trädde Förenta Nationernas (FN) konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i kraft i syfte att "... främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja respekten för deras inneboende värde" (4, s.189). Konventionen grundar sig i förordningen (2001:526) (5), som gäller de statliga myndigheternas ansvar och syftar till att funktionshinderpolitiken blir genomförd. I konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning benämns universell utformning (eng. universal design) som ett centralt begrepp för säkerställandet av delaktighet i samhället (6). Universell utformning är ett begrepp som används vid utvecklingsarbeten, exempelvis vid skapande och uppdatering av produkter, tjänster, program och miljöer (7). Genom universell utformning utvecklar man och arbetar fram lösningar som tillgodoser alla människors behov och förutsättningar. Målet är att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha möjlighet att använda sig av standardiserade produkter, tjänster och program samt miljöer utan att behöva individanpassa utifrån varje enskilt fall av specifik funktionsnedsättning (6,7).

I en studie (8) som genomförts i Oslo konstaterades det att den fysiska miljön spelar en stor roll för vad en person klarar av respektive inte klarar av att utföra. Författarna kom fram till att universell utformning av staden var en viktig del i att förbättra tillgängligheten. Ett annat exempel på vad bristande tillgänglighet kan leda till finns i en svensk studie (9), där man ville undersöka hur föräldrar till barn med funktionsnedsättning upplevde barnens möjlighet att använda olika lekplatser. Föräldrarna beskrev hur lekplatserna många gånger är dåligt anpassade, vilket ledde till att deras barn ofta inte gavs möjligheten att delta i aktiviteter eller att umgås med andra barn på lekplatserna. Flera föräldrar påpekade också att med en annan utformning av lekplatserna hade deras barn kunnat vara mer självständiga och därmed mer delaktiga i leken (9). I Kristianstad har man genomfört en liknande studie (10) om tillgängligheten i den allmänna miljön i stadskärnan. Personer med olika typer av funktionsnedsättningar intervjuades angående deras åsikter kring vilka faktorer som hindrade dem från att uppleva delaktighet i staden. I studien framkom det exempelvis att det fanns svårigheter att läsa av skyltar och ta in skriftlig information. Konsekvensen av detta innebar att personerna ständigt behövde fråga personal om assistans, vilket i sin tur resulterade i att personerna upplevde bristande självständighet. Trots att det finns nationella och internationella bestämmelser och policys kring tillgänglighetsarbetet lever samhället inte upp till dessa och brister i att möta behoven av tillgänglighet i samhället (10). Bristande

tillgänglighet i ett samhälle kan leda till konsekvenser för hela befolkningen, oavsett funktionsförmåga eller ålder (11). Det innebär att även personer som inte är diagnostiserade eller lever med någon typ av funktionsnedsättning kan drabbas av bristande tillgänglighet. Vid exempelvis bristande skyltning i ett område eller i en trafiksituation kan det orsaka förvirring eller en olycka. Ett annat exempel kan vara om en person som inte talar svenska behöver få tillgång till en hemsida på ett språk som inte finns programmerat i databasen. Därigenom blir hemsidan inte tillgänglig för denna person.

Att inte kunna interagera med omgivningen eller kunna ta del av aktiviteter i samhället innebär aktivitetsorättvisa (eng. occupational injustice). Motsatsen, det vill säga aktivitetsrättvisa (eng. occupational justice), definieras enligt Whiteford och Townsend (12, s.65) som “en vision där alla människor har möjligheten, resurserna, privilegiet och rättigheten att på sin nivå delta i de aktiviteter man önskar” (fritt översatt). Kroksmark (11) skriver att vardagens aktiviteter är beroende av vilka förutsättningar som finns i omgivningen. I de fall dessa förutsättningar inte uppfylls riskerar människor, med eller utan funktionsnedsättning, att drabbas av aktivitetsorättvisa, vilket innebär svårigheter eller omöjliggörande av deltagande i aktiviteter. Det i sin tur kan leda till konsekvenser i form av nedsatt hälsa och ett sämre mående (11). Det blir därmed viktigt att som arbetsterapeut arbeta utifrån en modell som inkluderar både individ- och miljömässiga faktorer för tillgänglighet. Ramverket the Participatory Occupational Justice Framework (POJF) (12) beskriver samverkande och möjliggörande processer som behövs för att uppnå aktivitetsrättvisa på grupp- och samhällsnivå. POJF består av sex steg, där föreliggande studie i första hand kommer involvera modellens andra steg, som inbegriper *att engagera samarbete med partners*. I föreliggande studie kommer POJF att ha en central roll i den del som kommer att behandla det arbetsterapeutiska perspektivet, genom att tydliggöra hur arbetsterapeuter verksamma på samhällsnivå kan ta stöd av POJF i arbetet med tillgänglighet tillsammans med lämpliga partners såsom exempelvis politiker, övriga beslutsfattare och invånarna i Göteborgs stad.

Göteborg är uppdelat i tio stadsdelar, som delvis har egen styrning i form av olika nämnder. De samverkar även i stadsövergripande styrorganisationer, som exempelvis Fastighetskontoret. I Göteborgs stad har Fastighetskontoret samordningsansvaret för tillgänglighetsarbetet i kommunen (13) och de ville utreda hur stadsdelarna i kommunen arbetar för att främja tillgängligheten bland befolkningen och ville därför att en studie genomförs för att kartlägga dessa frågor. I Göteborg arbetar stadsdelsförvaltningarna och andra verksamheter, såsom exempelvis Lokalförvaltningen, med tillgänglighetsfrågor och hur arbetet med detsamma skall planeras och genomföras. I dagsläget finns ett kunskapsgap kring hur staden arbetar med tillgänglighet och upprätthållandet av aktivitetsrättvisa. Genom att öka medvetenheten om hur aktivitetsorättvisa uppstår, vilka konsekvenser den kan leda till samt synliggöra hur Göteborg arbetar med tillgänglighet, kan ett samarbete mellan berörda parter etableras i enlighet med steg två i POJF. Förståelse för hur olika tjänstemän som arbetar med tillgänglighet i staden resonerar avseende tillgänglighetsfrågor kan utgöra del i en grund för ett framtida förändringsarbete med målet att öka tillgängligheten i staden och därigenom skapa möjlighet till en högre grad av delaktighet bland invånarna. Föreliggande studie avsåg därför att undersöka hur tjänstemän i Göteborgs stad resonerar kring arbetet med frågor som handlar om tillgängligheten i staden.

Syfte

Syftet med studien var att få en övergripande bild av hur tjänstemän i Göteborgs stad resonerar kring arbetet med tillgänglighet i staden.

Metod

Metodval

Då studiens syfte var att samla in data i form av beskrivningar och resonemang genomfördes studien med en kvalitativ ansats. Genom den kvalitativa ansatsen gavs möjligheten att fånga in informanternas egna ord och resonemang samt att få en fördjupad kunskap kring det ämne som studien avsåg att belysa (14). En intervjuguide med semistrukturerade intervjufrågor av sonderande karaktär utformades och användes, vilket innebar att nyanserade och innebördsrika svar från informanterna eftersträvades.

Urval

Initialt var urvalskriterierna att informanterna skulle ha samma yrkestitel och representera *endast en stadsdel*, då detta var det ursprungliga syftet från uppdragsgivaren. På grund av svårigheter med att rekrytera informanter utmynnade det i en omformulering av urvalskriterier samt syfte. Rekrytering av informanter till studien skedde istället genom ett strategiskt urval (15), vilket slutligen resulterade i sju personer, sex kvinnor och en man, alla tjänstemän i Göteborgs stad med ansvar för tillgänglighet inom sitt respektive område. Informanterna hade arbetat med tillgänglighetsfrågor under ett varierande tidsspänn mellan 3–20 år. Det fanns även en varierande grad av utbildning, från gymnasial till högskolenivå, där några informanter hade en högskoleexamen i arkitektur medan vissa börjat sin karriär som exempelvis enhetschef och sedan utvecklats internt inom kommunen. Områden som informanterna tidigare arbetat med var genomgående inom funktionshinder och äldreomsorg samt att de, implicit eller explicit, det vill säga att de indirekt eller direkt ansvarade för frågor som berör tillgänglighet inom sitt respektive område. Syftet med att göra ett strategiskt urval var att utan en slumpmässig metod välja de som ansågs ha den kunskap som eftersöktes i studien och som kunde ge rika svar och beskrivningar som svarade på studiens syfte. Målet blev slutligen att fånga resonemang från informanter *inom flera stadsdelar* i Göteborg och/eller med ett fokus på Göteborgs stad som helhet.

Procedur

Första steget i studien bestod av utskick av ett informationsbrev till potentiella deltagare där information om studiens syfte framgick, samt en kortare bakgrundsfakta angående problematisering och motivering till genomförandet av studien. I informationsbrevet presenterades även varför informanternas deltagande och just deras resonemang ansågs vara relevant för studien, vilket var anledningen till att informanten blivit tillfrågad att delta i studien. I informationsbrevet gavs informanten möjlighet att ge sitt samtycke till att medverka i studien, vilket sedan skickades tillbaka till författarna för arkivering på institutionen. Brevet innehöll även information kring konfidentialitet och informantens rätt att när som helst avbryta sin medverkan. Deltagarna gavs själva möjlighet att föreslå en tid och plats för intervjun, för att i så hög grad som möjligt underlätta logistiskt för informanterna samt för att eftersträva en trygg intervjumiljö. Under alla sju intervjuer medverkade båda författarna och

turades om i rollen som intervjuare respektive observatör. Intervjun utgick från en semistrukturerad intervjuguide, vilket innebar att frågorna var av en mer öppen än riktad karaktär (14). Vid första kontakten med potentiella informanter, som skedde i samband med förfrågan angående medverkan, uppstod en svårighet. Problemet grundade sig i en osäkerhet hos informanterna gällande ansvarsfördelningen av tillgänglighetsfrågan samt eventuella kunskapsluckor som ledde till att flertalet av de tilltänkta informanterna nekade till att delta. Ytterligare en försvårande omständighet uppstod då återkoppling från några av informanterna uteblev. Detta resulterade i att studien delvis tog en ny riktning. Det innebar att informanter med annan yrkestitel och kompetens tillfrågades om medverkan samt att studiens fokus skiftade från en specifik stadsdel till ett stadsövergripande perspektiv. I detta skede mottogs förfrågan om medverkan positivt av nya tillfrågade potentiella deltagare och resulterade i det ovan nämnda urvalet.

Material och analys

Intervjuerna genomfördes under veckorna 13-15 2018 och var förlagda på informanternas respektive arbetsplatser. Intervjuerna utgick från en semistrukturerad intervjuguide med följande sex frågeområden: *Bakgrundsinformation*, *Tillgänglighet som begrepp*, *Styrande faktorer*, *Samverkan med intresseorganisationer och invånarna i staden*, *Miljöanpassningar* samt *Dilemman*. Följdfrågor som "Kan du utveckla?" och "Kan du konkretisera?" ställdes löpande under intervjuerna för att lämna utrymme för deltagaren att i egna ord beskriva sina resonemang och på så sätt inbringa mer innebördsrika svar (15). Tidsåtgången för intervjuerna varierade mellan 39 och 51 minuter och spelades in på ljudfil med hjälp av två mobiltelefoner. Efter varje intervjutillfälle transkriberades ljudfilen så nära inpå det att intervjun genomförts som möjligt, vilket i praktiken innebar senare samma dag. Tillvägagångssättet användes för att ha informationen så färsk som möjligt, vilket underlättade vid transkription. Totalt transkriberades tre intervjuer per författare. Den sjunde intervjun användes i validerande syfte, där endast de mest väsentliga och informationsrika delarna från intervjun transkriberades och analyserades. Metoden tillämpades delvis som en tidsbesparande åtgärd men även för att informationen efter de sex första intervjuerna i hög grad överensstämde med det tidigare insamlade materialet. Materialet som uppstod efter genomförda transkriptioner bestod av 148 A4-sidor med dubbelt radavstånd och Times New Roman, tolv punkter, som teckensnitt. Transkriptionerna analyserades gemensamt av författarna enligt Graneheim och Lundmans metod för systematisk textkondensering (15), där det i nästkommande steg identifierades 144 meningsbärande enheter som sedermera sammanfattades i koder och därefter sorterades i lämpliga kategorier och underkategorier. Se exempel på systematisk textkondensering i tabell 1 nedan. Under studiens gång löpte datainsamlingen och dataanalysen parallellt genom processen, i enlighet med Grounded Theory (16). Detta för att under studiens gång ha möjlighet att modifiera samt förbättra intervjuguiden och på så sätt öka kvaliteten på intervjuerna och därmed erhålla innehållsrika data. Tillvägagångssättet fungerade också som en tidsbesparande åtgärd.

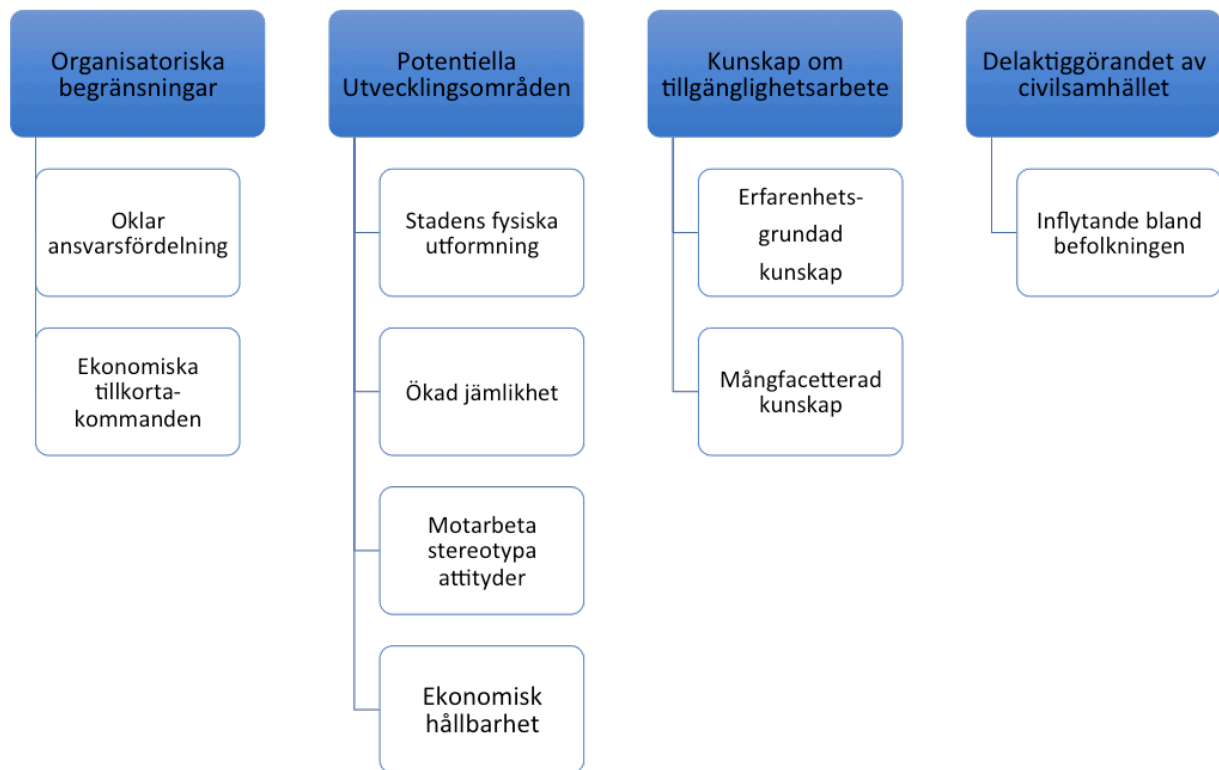
Tabell 1. Exempel på systematisk textkondensering.

Meningsbärande enheter	Kondenserad text	Koder	Underkategori	Kategori
Så det blev ju lite olika inriktning beroende på vem det var som satt på själva uppdraget [tillgänglighetsfrågorna] och så. Och var uppdraget låg någonstans då.	Personberoende inriktning på uppdraget om tillgänglighetsfrågorna och vems uppgift det var.	Olika inriktningar i tillgänglighetsfrågor för olika personer	Oklar ansvarsfördelning	Organisatoriska begränsningar
Dom [funktionshindrade] undviker de här miljöerna. Dom undviker det som är staden och det som är stadens liv och det är... så där tänker jag, där måste man ju jobba igenom. Det behövs en ny översyn över det.	Funktionshindrade undviker staden och det som är stadens liv. Det behövs en ny översyn över staden.	Funktionshindrade undviker delar av staden	Stadens fysiska utformning	Potentiella Utvecklingsområden
Alltså jag har haft många samtal med flera människor med fysisk funktionsnedsättning som också själva är helt inne på att jag kan inte ha tillgång överallt	Pratat med personer som har en fysisk funktionsnedsättning som förstår att samhället inte kan vara tillgängligt överallt.	Självupplevd erfarenhet i samtal. Flera funktionshindrade människor är medvetna om att de inte har tillgång	Erfarenhetsgrundad kunskap	Kunskap om tillgänglighetsarbete
Vi jobbar med en organisation som heter xxx som jobbar med barns rätt till fritid och försöker att få in funktionshindrade barn i, första steget är att få, att barn med funktionshinder ska ges möjlighet till fritid på samma sätt på andra barn men sen i förlängningen också integrera det i de vanliga fritidsaktiviteterna och vara en öppen dörr i de ordinarie fritidsverksamhet.	Samarbete med xxx, jobbar för barns rätt till fritid. Vision om att funktionshindrade barn ska ges möjlighet till fritid likt alla andra barn och integreras i de vanliga fritidsaktiviteterna, som en öppen dörr i ordinarie fritidsverksamheterna.	Samarbete för att funktionshindrade barn ska ha samma rätt till fritid som alla andra barn	Inflytande bland befolkningen	Delaktiggörandet av civilsamhället

Resultat

Resultatet utgörs av fyra kategorier: *Organisatoriska begränsningar*, *Potentiella utvecklingsområden*, *Kunskap om tillgänglighetsarbete* samt *Delaktiggörandet av civilsamhället*, se figur 1. I föreliggande studie framkom att det finns flera områden kring arbetet med tillgänglighet som fungerar tillfredsställande, men även områden där det finns

potential till utveckling. Frågan kring vem som ansvarar för vad och den möjliga potentialen i att öka graden av kunskap och medvetenhet kring vad en tillgänglig stad innebär var frekvent förekommande resonemang som togs upp i intervjuerna.

Figur 1. Översikt av kategorier samt underkategorier.

Organisatoriska begränsningar

I föreliggande studie beskrevs organisatoriska begränsningar, eller utmaningar, som upplevdes vara hindrande för hur arbetet med tillgänglighet bedrevs inom det område informanten var aktiv inom. Kategorin innefattar följande två underkategorier: *Oklar ansvarsfördelning* och *Ekonomiska tillkortakommanden*.

Oklar ansvarsfördelning

Den oklara fördelningen av vem som ansvarar för vad när det kommer till frågor om tillgänglighet uppgavs många gånger vara en faktor som kunde försvåra arbetet med att tillgängliggöra stadsdelen eller staden. Även om det under intervjuerna ofta uppgavs att det arbetas mycket med att etablera och fastslå riktlinjer för vem som ska göra vad uppstod ofta frågan om vem som ansvarar för olika frågor.

Problemet gällande vem som ansvarar för vilka tillgänglighetsfrågor uppgavs även kunna yttra sig genom att synkroniseringen mellan olika åtgärder ibland brast. Rent praktiskt kunde det innebära att två olika åtgärder, som var för sig varit tänkta att förbättra och ofta skapa en högre grad av tillgänglighet, kunde komma i vägen för varandra och istället utgöra hinder. I alla avseenden gällde det dock inte enbart att två olika tillgänglighetsåtgärder blev hindrade av varandra. Det kunde även vara en tillgänglighetsåtgärd, exempelvis ett ledstråk för

personer med synnedsättning som blev hindrat av den grundutrustning som finns i stadsplaneringen, som exempelvis ett cykelställ eller en tillfällig salubod vid nöjesarrangemang i staden.

Ekonomiska tillkortakommanden

Ekonomi var ett frekvent återkommande ämne som resonerades om bland informanterna. Delvis handlade resonemangen om fördelningen av resurser, om att det är ett evigt dilemma bland politiker att ta beslut om vilka områden och verksamheter som skall få hur mycket av resurserna.

Ett frekvent förekommande ämne under intervjuerna handlade om det faktum att de resurser som finns ofta inte upplevdes vara tillräckliga för att möta de krav på arbetet med tillgänglighet som tjänstemännen ställs inför. Till exempel så delgav informanterna att man i staden startat upp projekt som har gått ut på att ta bort alla *enkelt avhjälpna hinder*. I takt med att man började åtgärda hindren upptäckte man att arbetet var mycket mer omfattande än man från början hade kunnat tänka sig vilket tärt på avsatta medel. Detta har resulterat i att förbättringsarbetet har gått allt långsammare än vad som från början var ambitionen. Ytterligare en förklaring till problematiken uttrycktes kunna vara det faktum att det inte finns en speciell pott med ekonomiska medel avsedd att användas specifikt till arbetet med tillgänglighet. Det innebär att man i arbetet med tillgänglighet tvingas använda samma medel som även är avsatta till att täcka in den dagliga driften av olika verksamheter i staden.

“Vi har inte ens en speciell pott för renoveringar så, utan mycket gör vi ju med driftpengar liksom. Hjälpmedel, möbler, vissa renoveringar och så.”

Potentiella utvecklingsområden

Inom området tillgänglighet framkom flera utvecklingsområden. Alla dessa diskuterades i relation till hur man inom verksamheterna i staden på ett bättre sätt kan arbeta för att skapa ett öppnare samhälle, främja en högre grad av tillgänglighet i staden samt hur man kan göra det på ett sätt som är ekonomiskt hållbart. Följande fyra underkategorier framstod: *Stadens fysiska utformning, Ökad jämlikhet, Motarbete stereotypa attityder samt Ekonomisk hållbarhet.*

Stadens fysiska utformning

Att utforma staden på rätt sätt är av stor vikt för att främja medborgarnas delaktighet i samhället. Det är viktigt att redan på planeringsstadiet designa och utforma staden på ett sådant sätt att den blir tillgänglig för alla stadens medborgare, oavsett funktionsnivå. Mycket av det som informanterna delgav handlade om den fysiska tillgängligheten, och det påpekades att Göteborg i vissa avseenden ligger efter i jämförelse med andra städer.

“Jag märker att när jag är ute och går i städer och märker just den här enkelheten med att det inte är några trottoarkanter, att det är breda trottoarer. Alltså, det vet jag att reagerat på många gånger, och då känner jag direkt, att Göteborg är inte särskilt tillgängligt, vi har väldigt höga trottoarkanter överallt, så rent fysiskt finns det betydligt bättre städer än Göteborg när det gäller tillgängligheten.”

En annan framträdande aspekt av att utforma staden på ett fysiskt tillgängligt sätt uttrycktes vara att det genererar en ökad grad av självständighet bland stadens invånare. En stor potential till att utveckla staden finns i det offentliga rummet, till exempel på gator, torg och i

parker. Om detta genomförs och utvecklas skapas bättre förutsättningar för människor att klara sig själva och många kan då komma att klara av att göra saker på egen hand, utan behov av social service. Detta leder till en högre grad av självständighet som sedermera kan leda till en större delaktighet i samhället bland befolkningen.

Ökad jämlikhet

Informanterna resonerade om det faktum att Göteborgs stad har tagit beslut om att man skall arbeta för en jämlik stad, där en stor del i det arbetet handlar om att göra hela staden tillgänglig för alla. Trots denna vision beskrev informanterna ojämlikheter och att staden i vissa avseenden är segregerad. Segregationen menade studiens informanter kunde skönjas bland annat genom att alla medborgare faktiskt inte har möjlighet att exempelvis bosätta sig i alla delar av staden på grund av socioekonomiska bekymmer men även bristfällig fysisk tillgänglighet. Anledningar till den bristfälliga fysiska tillgängligheten i bostäder kan variera, men det framkom att det bland annat har betydelse när i tiden bostäderna är byggda samt vilken kunskap som vid den tidpunkten fanns kring tillgänglighet i samband med byggnation. Detta resulterade i att byggnader runt om i staden uppfyller olika grad av tillgänglighet beroende på när i tiden de är byggda. På så sätt har en ofrivillig segregation skapats, då många tillgängliga bostäder byggdes under samma tidsperiod, i vissa specifika områden. Som exempel på den beskrivna segregationen framhölls av en informant en rapport som genomförts i staden, där det framgår att ohälsotalen mellan olika delar av Göteborg varierar stort. I vissa områden uppger sig en betydligt högre andel invånare uppleva ohälsa än i andra delar. Denna segregation är något som enligt informanterna måste motverkas och delvis kan så göras genom att graden av tillgänglighet i olika områden blir mer likvärdig.

“Göteborgs stad har tagit ett beslut om att vi ska jobba med ett jämlikt Göteborg och då har vi vissa utsatta områden som man har fått fram i en rapport, att här är skillnaderna så väldigt stora - mellan hur dåligt man mår och hur bra man mår. De här områdena har en väldigt hög frekvens, ett högt ohälsotal, och där ska vi försöka jobba med att skapa lika förutsättningar för alla ”

Motarbete stereotypa attityder

Informanterna har på olika sätt öppnat upp för att det i dagens samhälle finns många olika typer av tillgänglighet och tillgänglighetsarbeten. De menade även på att det länge har funnits en bild av att tillgänglighet enbart handlar om att uppfylla en fysisk tillgänglighet i staden, men påtalar att tillgänglighet är mycket mer än så. Det finns en stor andel människor i staden som lider av bristande tillgänglighet som inte är enbart fysisk. Således finns ett självklart behov av att även tillgänglighetsfrågor relaterade till andra typer av funktionsnedsättningar uppmärksammas. Det finns följaktligen ett behov av att motarbeta stereotypa föreställningar om vad tillgänglighet och tillgänglighetsarbete innebär; att vidga politiker, tjänstemän och allmänhetens uppfattning om begreppens innebörd.

“... rent generellt så är det och har varit och fortsätter att vara en väldig tonvikt på det här med liksom rörelsehandikapp, rörelsenedsättningar, då helt enkelt när det gäller tillgänglighet och det måste vi ändra på!”

Ekonomisk hållbarhet

Tankegångar kring ekonomisk hållbarhet resonerades också i relation till ökad tillgänglighet. Informanterna kom många gånger fram till en slutsats som handlade om en ekonomisk vinst till följd av ett ökat tillgänglighetsarbete. Detta menade man kan uppnås bland annat genom att bygga tillgängligt från början, snarare än att behöva bygga om och anpassa i efterhand,

vilket ofta innebär betydligt högre kostnader. Informanterna påpekade även vikten av att en mer tillgänglig stad skapar förutsättningar för en högre grad av självständighet. Det i sin tur minskar individens behov av exempelvis olika former av social service.

“Jag tror att den stora vinsten är att människor klarar sig själva, vi behöver inte ha en social service som hjälper folk att ta sig fram, utan dom kan ta sig fram själva.”

Kunskap om tillgänglighetsarbete

Denna kategori beskriver olika former av kunskap som berör tillgänglighetsarbetet på olika plan samt resonemang kring vilken kunskap som behövs, saknas och är nödvändig för att kunna arbeta optimalt med tillgänglighetsarbetet. Kategorin innefattar följande två underkategorier: *Erfarenhetsgrundad kunskap och Mångfacetterad kunskap.*

Erfarenhetsgrundad kunskap

I denna underkategori framkommer det att informanterna i många situationer inom tillgänglighetsarbetet har stor nytta av egenupplevda erfarenheter kring tillgänglighetsfrågor. Det kan handla om erfarenhet som grundar sig i tidigare yrkesroller där man på ett eller annat sätt arbetat med tillgänglighet eller att man kommit i kontakt med personer som har olika funktionsnedsättningar. Informanterna uppgav att erfarenheten underlättar för när man ska sätta sig in i vilka frågor som kan tänkas vara aktuella för olika grupper samt på vilka frågor tonvikten bör läggas. Erfarenhetsgrundad kunskap bidrar också till att en person som arbetar med tillgänglighet har lättare att se ett eventuellt problem eller hinder ur brukarens perspektiv.

“Genom tidigare arbete fick jag möjligheten att testa hur det kan vara att leva med olika typer av funktionsnedsättning, till exempel fick vi gå ut på stan gruppvis och testa glasögon som försämrade synen på olika sätt, det var verkligen en aha-upplevelse, man fick en förståelse...”

Mångfacetterad kunskap

För att arbeta med tillgänglighet krävs en stor kunskapsbank. I denna underkategori beskrivs vad för kunskap informanterna ansåg vara av betydelse för tillgänglighetsarbetet samt inom vilken typ av kunskapsområde där det finns förbättringspotential. Ett vanligt förekommande resonemang var att personer som arbetar med tillgänglighetsfrågor bör ha insikt och kunskap om hur det är att leva med ett funktionshinder; en förståelse för människors olikheter och att alla individer har olika behov och livsförutsättningar. Det behöver finnas ett brett spektrum av kunskap samtidigt som spetskompetens är bra inom exempelvis utformning av miljöer. Det lyfts även fram att som någon slags grundsten måste det finnas kunskap kring varför man ska bygga tillgängligt och betydelsen av detta på olika plan i samhället. Genom att ha kunskapen att tänka tillgänglighet från början i projekt minskar man risken för att försvåra för individer i samhället. En samstämmighet råder bland informanterna kring att det finns en kunskapsbrist i organisationerna kring tillgänglighetsfrågor och hur man arbetar med dem. Vid byggnationer ska tillgänglighetsperspektivet finnas med från detaljplanarbete till färdig produkt. I många fall brister dock detta då alla instanser i produktionskedjan inte har kunskap kring tillgänglighetsfrågor och hinder byggs då in. Det framkom även att tjänstemän i många fall är osäkra eller upplever sig ha kunskapsbrist kring styrdokument och behöver ofta hänvisa frågor eller uppdrag till andra instanser med bättre kunskap.

“... att skapa opinion och kunskap, dels att få draghjälp av civilsamhället men att också jobba med utbildningar eller i dialog, kunskap behövs helt enkelt i de egna organisationerna”

Delaktiggörandet av civilsamhället

Fjärde kategorin handlar om vikten av att delaktiggöra samhällsinvånare och olika organisationer och intressegrupper i tillgänglighetsarbetet. Kategorin innehåller en underkategori, *Inflytande bland befolkningen*. Delaktiggörandet av civilsamhället är enligt informanterna vitalt av flera orsaker. Dels av anledningen att det är dessa personer, som vistas i samhället, som bör anses vara experterna på hur det bör utformas. Men också för att invånarna har den demokratiska rätten att tycka till i frågor som påverkar dem. Genom intervjuerna framgick det att det finns ett befintligt samarbete med invånarna på olika sätt i stadsdelarna, men att det finns ett behov av att utveckla detta. I intervjuerna talade man också om en sorts paradigmskifte, som innebär att större krav ställs på samhället vad gäller tillgänglighet och som därmed ger ett än större incitament att involvera samhällsmedborgarna.

“Tidigare designade man för flertalet, flertalet skulle ha tillgång och göra det mesta men nu har vi vänt på det här så att i möjligaste mån så ska ju alla ha tillgänglighet med viss hjälp och sådär. Så att, från det här med majoriteten - till att inkludera alla.”

Inflytande bland befolkningen

Genom den samverkan som finns idag beskriver informanterna att det finns olika typer av brukarråd i varje stadsdel som tjänstemän samarbetar med för att inkludera brukarnas åsikter samt ge brukarna utrymme att lyfta frågor som allmänt rör stadens tillgänglighet eller pågående och kommande projekt. Detta är ett arbete man strävar efter att upprätthålla och utveckla i den mån det går, vilket dock är en utmaning då det kräver mycket tid och resurser. Informanterna resonerade om att det finns många samarbeten med brukarorganisationer i Göteborgs stad men att andelen som representeras i dessa är lägre än önskvärt. Utmaningen för tjänstemännen är att kartlägga behoven och att nå de som i dagsläget inte kommer till tals på grund av obefintligt deltagande i påverkansgrupper och liknande sammanhang. Det framkommer att vissa typer av råd träffas mer frekvent än andra, vilket därför resulterar i ett större och mer omfattande regelbundet samarbete med tjänstemän. Informanterna påvisar att mycket av den bristande tillgängligheten ofta uppmärksammas av invånarna. Det finns också interaktiva projekt som genomförs med syfte att fånga in brukarnas åsikter. Ett exempel på detta är projektet *Life filming*, där pensionärer och ungdomar blev lånade utrustning i form av en surfplatta och ombads under en tidsperiod filma saker i sin vardag som de ville förändra eller idéer de hade. Genom detta projekt kunde tjänstemännen få konkreta exempel kring förbättringsområden och brukarna kände sig delaktiga. Rätten till inflytande bland invånarna i stadsdelen pekades ut som en viktig del i arbetet med tillgänglighet. Man hänvisade till lagtexter, nationella och internationella riktlinjer. I Göteborgs stad har man dessutom slagit fast att man arbetar utifrån sex rättighetsområden, där rätten till inflytande och delaktighet är en del. En stor del av detta arbete hänger dessutom ihop med en åldrande befolkning. I linje med detta har vissa stadsdelar arbetat tillsammans med den äldre delen av befolkningen för att se över hur man i ett förebyggande arbete kan ge förutsättningar för människor att bevara sin delaktighet även högre upp i åldrarna.

“Den äldre befolkningen behöver en ökad tillgänglighet och där tittade vi mycket på förebyggande verksamhet som skulle skapa möjligheter för de äldre att kunna bevara sin delaktighet så som det hade varit tidigare i livet och ville fortsätta med. Hur kan vi då underlätta så att de kan bevara detta. Det handlar också om ett val att delta i det man vill fortsätta med även när man blir gammal.”

Diskussion

Metoddiskussion

Författarna valde att genomföra en kvalitativ intervjustudie, då syftet från uppdragsgivaren var att samla in resonemang och tankar om tillgänglighetsarbetet i Göteborgs stad. Metoddiskussionen berör genomgående de fyra begreppen *giltighet, tillförlitlighet, delaktighet och överförbarhet* som Graneheim och Lundman (15) benämner som ett tillvägagångssätt att bedöma trovärdigheten i studie.

En svaghet vad gäller studiens giltighet (15) kan finnas i den svårighet som uppstod med rekrytering av informanter. En svårighet som uppstod dels på grund av tidsbrist att hitta andra informanter, dels för att författarna fick förlita sig på sakkunniga och därmed gavs minskat inflytande i urvalsprocessen. Rekryteringen skedde dels genom att studiens uppdragsgivare bistod med förslag på informanter och dels genom att befintliga informanter hänvisade till ytterligare förslag på personer, som på grund av sin yrkesroll med tillhörande arbetsuppgifter ansågs lämpliga för intervju. En annan svaghet kan finnas i att författarna på grund av tidsbrist inte hade möjlighet att ge informanterna den tid och det utrymme för förberedelser inför intervjuerna som var tänkt från början. Detta skulle kunna påverka på så vis att informanterna inte till fullo hunnit sätta sig in i studiens syfte och att det därmed kunde finnas en osäkerhet gällande vem inom respektive organisation som var allra bäst lämpad att resonera kring studiens frågeområden. Då studien från början ämnade beskriva resonemang kring tillgänglighetsarbetet genom chefer på områdesnivå, i en specifik stadsdel i Göteborgs stad, skulle det kunna anses vara en svaghet att föreliggande studie tvingades byta fokus till att istället fånga resonemang från tjänstemän inom olika stadsdelar i Göteborg och därigenom på ett stadsövergripande sätt skildra tillgänglighetsarbetet i staden. Detta faktum skulle likväl kunna vändas till studiens fördel, då man genom att fokusera på staden som helhet inte riskerar att negligera vissa områden i lika hög grad och man kan argumentera för att det är av relevans att studera helhetsperspektivet innan man väljer att studera en specifik stadsdel.

Deltagarna i studien bestod av en relativt homogen grupp avseende kön, då den bestod av sex kvinnor och en man. Resultatet av studien tros dock inte påverkas av detta faktum, då det är deras resonemang i sin professionella yrkesroll som är av relevans. Däremot kan det anses vara en styrka att studiens deltagare representerade flera olika av Göteborgs stadsdelar eller andra verksamheter som arbetar med tillgänglighet i staden, vilket tillför bredd i informanternas resonemang.

Under varje intervju närvarade båda studiens författare, där den ena agerade intervjuledare och den andre satt med som observatör. Trots att båda författarna är ovana vid att genomföra intervjuer stärktes trovärdigheten i resultatet genom att båda författarna satt med vid intervjuerna och därmed hade möjligheten att stötta i intervjusituationen. Då författarna till föreliggande studie på grund av tidigare gemensamt akademiskt arbete kan anses vara samspelade bidrog det till intervjuer av högre kvalitet, vilket ledde till en bättre informationsmängd och förståelse för resonemangen som uppkom (14,17). Ytterligare fördelar med att vara två intervjuare vid intervju av en representant för en verksamhet eller organisation påtalas av Trost (17), som menar att de då kan komplettera varandra samt att det kan anses vara artig. Författarna valde medvetet att genomföra alla delar av analysen gemensamt för att öka studiens tillförlitlighet (15). Detta gjordes genom att resultatet i analysen diskuterades och omarbetades gemensamt i flertal omgångar för en så fullständig

tolkning som möjligt. Graneheim och Lundmans (15) metod för innehållsanalys valdes på grund av att båda författarna vid tidigare tillfälle arbetat med metoden och således var bekanta med förfarandet. Under analysen arbetade författarna mycket för att bibehålla den ursprungliga innebörden och vara så datanära som möjligt vid kodning och kategorisering. För att få ytterligare perspektiv kring analysen diskuterades den även ihop med handledare för att uppnå bästa möjliga kategorier som representerade resultatet. Vid redovisning av resultatet har författarna valt att inkludera citat från en så stor variation som möjligt bland informanterna. Detta för att ytterligare stärka trovärdigheten och visa på en bredd i resonemangen.

Författarnas delaktighet (15) är en del av forskningsprocessen på så vis att författarna bidrar med sin kunskap ihop med det insamlade intervjuaterialet. Under hela processen har författarna försökt begränsa delaktigheten för att inte låta förförståelsen påverka arbetet med att finna mönster i analysprocessen. Då föreliggande studie avsåg att innefatta bland annat begreppet tillgänglighet har författarna framförallt under analysen behövt lägga sin förförståelse åt sidan för att inte genomsyras av förförståelsen i form av färgade tolkningar och begrepp. Samtidigt kan kunskapen om begreppet tillgänglighet ses som en styrka, då det bidrar till att författarna är insatta i ämnet. Författarna har båda tre års studier i arbetsterapi bakom sig där begreppet tillgänglighet och flertalet närbesläktade begrepp som har berörts i studien även har förekommit i undervisningen. Trots att författarna har haft förförståelsen i beaktande finns en risk att den kan ha påverkat analysen då Graneheim och Lundman (15) beskriver att det som läggs in i tolkningar är av en omedveten karaktär och därav är det svårt att lägga förförståelsen åt sidan eller veta om man som författare faktiskt har gjort det.

Etiska överväganden

En risk som fanns vid intervjuerna var det faktum att det kunde vara svårt att säkerställa om informanterna gav svar med fullständig uppriktighet och inte enbart de svar som förväntades av dem, alltså på ett sätt som kan anses vara det politiskt korrekta. Det kan således finnas en risk för social önskvärdhetsbias (18). Önskvärdhetsbiasen kan i föreliggande studies fall förekomma i form av att informanterna i deras svar kan påverkas av de krav och förväntningar som finns på informanten i förhållande till yrkesrollen och på så sätt, medvetet eller omedvetet, framställa verksamhetens tillgänglighetsarbete på ett mer positivt sätt än hur det verkligen är. Då studien har ett stadsövergripande perspektiv samt att gruppen av informanter har olika typer av yrkestitlar och arbetsplatser anser författarna att det finns en låg risk för att konfidentialiteten röjs, då författarna avidentifierade inspelade intervjuer direkt efter transkribering och undvek att redovisa yttringar typiska för informanterna eller kan härledas till deras arbetsplats.

Resultatdiskussion

Genom föreliggande studie har framkommit att det i Göteborgs stad finns flera områden inom tillgänglighetsarbetet där stor potential till utveckling finns. På många sätt pågår ett arbete runt om i staden där man på olika sätt arbetar med att se över och förbättra tillgängligheten. Det finns dock en stor potential till förbättring, bland annat i att utveckla samverkan med medborgarna på olika sätt. En annan aspekt av utvecklingspotentialen inom området ligger i frågan om resurser; i om dessa hade kunnat omfördelas eller eventuellt ökas. Det resoneras även kring att en bredd av kunskap är av stor vikt vid arbetet med tillgänglighetsfrågor samt vilket behov man såg av kunskapsutveckling i diverse verksamheter.

I föreliggande studie framkom genom intervjuer att man i Göteborgs stad tagit ett beslut om att arbeta utifrån sex rättighetsområden, där det ena handlar om rätten till inflytande och delaktighet bland samhällsinvånare. Detta resulterade i en underkategori benämnd *Inflytande bland befolkningen*. Man talade i samband med detta även om den äldre befolkningens ökade behov av tillgänglighet och kring hur man kan arbeta förebyggande för att främja tillgänglighet för den specifika gruppen. I en rapport (19) från 2007 beskrivs ett projekt som genomfördes med syftet att engagera den äldre delen av befolkningen i arbetet med att tillgängliggöra och utforma stadsmiljön. Projektet byggde på att den äldre delen av befolkningen aktivt var med vid utformningen av att skapa en tillgänglig, trygg och säker närmiljö. Projektet visade sig ha mycket positiva effekter på befolkningens upplevelse av tillgång och användbarhet av sin närmiljö. Rapporten stärker resultatet i föreliggande studie genom att visa på de positiva effekter som en tydlig samverkan med olika delar av befolkningen kan åstadkomma. I föreliggande studie framkom att det bland informanterna fanns en klar uppfattning om vikten av att involvera invånarna i processen, men också utmaningar i att komma åt särskilda grupper och att få dem aktivt involverade i arbetet med tillgänglighet. Rapporten skulle kunna fungera som inspiration till hur man kan delaktiggöra specifika grupper som påverkas av bristande tillgänglighet och involvera dem i processen att utforma en mer tillgänglig och rättvis stadsmiljö. Enligt rapporten tillkom också positiva sidoeffekter av att tillämpa brukarmedverkan, då den utmynnade i en större gemenskap och därigenom högre delaktighet i olika typer av aktiviteter tillsammans med andra (19).

Ett samverkansprojekt som togs upp vid en av intervjuerna som genomförts i Göteborg kallades *Life filming* (20). Projektet visade sig ha positiva effekter samt bidrog till en högre grad av inflytande bland befolkningen. Samma positiva effekter har tidigare påvisats i en närbesläktad metod kallat *Photovoice* (21), där deltagarna via bilder ges möjlighet att dokumentera sin omgivning via fotografier för att sedan använda och reflektera över dessa i gruppdiskussioner. En metod likt denna ger en större möjlighet till ett nära samarbete med olika marginaliserade grupper, för att ta del av deras upplevelser av exempelvis en sjukdom eller funktionsnedsättning i förhållande till tillgänglighet i staden. Arbetssättet främjar också att man ges möjlighet att arbeta klientcentrerat, vilket är en av grundstenarna om man vill applicera ett arbetsterapeutiskt synsätt. Det klientcentrerade arbetssättet och tankegångarna är en viktig del av den kunskap arbetsterapeuter besitter. Därmed hade det varit adekvat för en arbetsterapeut att genomföra projekt med liknande visuella metoder som används i *Photovoice* samt *Life filming* för att på ett mer konkret och visuellt sätt kunna påvisa aktivitetsorättvisa för tjänstemän i Göteborgs stad i enlighet med steg ett i POJF (12) som innebär att *öka medvetandet om aktivitetsorättvisa*. Rapporterna (19, 20) ger båda tyngd till argumentet för att i ännu högre grad involvera invånarna i utvecklingsprocesser.

Det framkom att *Delaktiggörandet av civilsamhället* är ett viktigt ämne för arbetet med tillgänglighet i staden. I dagsläget arbetas det med olika typer av insatser för att delaktiggöra invånarna i stadens tillgänglighetsarbete men med blandat resultat då det finns faktorer så som tid och resurser som begränsar arbetet. I likhet med föreliggande studie kan man även läsa om likartade begränsningar i en rapport (22) som behandlar ämnet kring medborgardialog i samband med samhällsbyggnation. I rapporten beskrivs upplevelsen av svårigheten att få till möten mellan tjänstemän och de invånare i staden som vill påverka och vara en del av stadsutvecklingen. Detta kan styrka föreliggande studie i det avseendet att fler rapporter visar på liknande problem och begränsningar. Så länge detta är ett vanligt förekommande problem kommer det bli svårt för staden att utveckla en medborgardialog som en naturlig kultur. I

föreliggande studie visade sig också att det trots allt finns invånare som deltar i medborgardialogen men att det enligt tjänstemännen inte är ett tillräckligt stort önskvärt antal som är aktivt deltagande. Svårigheten ligger även i hur man når ut till *alla* och inte enbart flertalet, vilken typ av kanaler som bör användas och i vilken frekvens, för att nå alla. En annan möjlig anledning kan vara, som beskrivet i ovan nämnda rapport (22), att det finns invånare som anser att det inte finns någon makt i deras ord och åsikter; att tjänstemännen enbart samlar in information enligt konstens alla regler för att påskina att allt sker på demokratisk väg, när man i själva verket i mångt och mycket negligerar invånarnas åsikter. Något som kan beskrivas som en form av skendemokrati. Detta i sin tur kan resultera i att invånare i stor utsträckning har en uppfattning om att det vid dialogens skede redan har tagits beslutat och att planer är fastställda. Det i sin tur kan leda till att man som invånare väljer att inte engagera sig på grund av känslan av obefintligt gehör.

Att få till ett fungerande samarbete med dels samhällsinvånarna, men också med övriga potentiella samverkanspartners är en av de stora frågorna när det kommer till att optimera arbetet med att tillgängliggöra staden och på så vis minska aktivitetsorättvisan i samhället. Att samhällsinvånare ges möjligheten att komma till tals är också en del i att göra deras möjlighet till påverkan mer lättillgänglig. Steg två i POJF (12), *att engagera samarbete med partners*, tar upp olika aspekter som kan ge guidning i hur man får till ett fungerande samarbete för en ökad aktivitetsrättvisa i staden. I detta arbete skulle arbetsterapeuter kunna spela en viktig roll. Tillsammans med exempelvis ansvariga för tillgänglighetsfrågor vid nybyggnation i Göteborg och representanter för olika marginaliserade grupper i samhället skulle samarbetet ihop med en arbetsterapeut kunna initieras. Genom att, i enlighet med steg ett i POJF (12), *öka medvetandet om aktivitetsorättvisa* med hjälp av exempelvis ovan nämnda *Life filming*, *Photovoice* eller annan lämplig metod blir det lättare att synliggöra aktivitetsorättvisor även för övriga samverkanspartners och därmed initiera ett samarbete enligt steg två. För att arbeta i enlighet med POJF bör man som arbetsterapeut reflektera kring frågor som exempelvis handlar om vilken samhällsgrupp som är mest angelägen att få komma till tals, vilka partners som är aktuella att samarbeta med samt om alla parter har tillräcklig kunskap i ämnet. Ett första steg för att möjliggöra denna samverkan är dock att arbetsterapeuter i högre grad ges tillgång till positioner som möjliggör att involveras i dessa sammanhang och på så sätt kommer i kontakt med tillgänglighetsfrågor på samhällsnivå.

I föreliggande studie presenteras att tillgänglighetsarbetet är ett mycket viktigt arbete inom Göteborgs stad både för tjänstemännen och för invånarna. *Mångfacetterad kunskap* växte fram som en underkategori då det ansågs viktigt att besitta en kunskapsbredd i arbetet med tillgänglighet. Det beskrevs även att det fanns en kunskapsbrist i ämnet kring tillgänglighet och tillgänglighetsfrågor och det är här författarna anser att arbetsterapeuter kan bredda och beträda nya arenor och därmed bli behjälpliga på samhällsnivå. Arbetsterapeuter besitter en bred kunskap kring samspelet mellan individ, miljö och aktivitet (23). Detta innebär att det finns en kunskap kring hur individer påverkas av miljön eller hur miljön hindrar/möjliggör aktivitet för individen. Det som kan uppstå som en svårighet med arbetsterapeuter verksamma på samhällsnivå är att utbildningen har ett lärofokus på individnivå, detta kan resultera i svårigheter att omvandla kunskapen på individnivå till samhälls- och gruppnivå. För att arbetsterapeuter ska kunna vara verksamma på samhällsnivå måste det finnas tilltänkta tjänster för ändamålet och även innovativa tankegångar om hur arbetsterapeutens kompetens kan användas. I tidningen *Arbetsterapeuten* (24) kan man läsa om en högskola i Norge som omarbetat arbetsterapeututbildning till en utbildning med fokus på välfärdsteknologi och

universell utformning, då det finns en förhoppning om att arbetsterapeuter med denna specifika och moderna kunskap kan bli mer eftertraktade som samarbetspartners och på ett bättre sätt tillmötesgå de kunskapskrav som krävs för att verka på samhällsnivå i till exempel kommuner och andra positioner inom välfärdssektorn. Norges omarbetade arbetsterapeutprogram kan ses som ett inspirerande exempel och föredöme för Sverige och Göteborg i att våga tänka nytt och skapa mer samarbete med arbetsterapeuter på samhällsnivå.

Erfarenhetsgrundad kunskap var en av underkategorierna som framträdde i föreliggande studie. Bland informanterna resonades det om hur viktig denna kunskap är i arbetet med tillgänglighet samt på vilket sätt man inom sin respektive stadsdel bäst arbetar för att öka denna typ av kunskap, som benämndes vara vital för att utföra arbetet optimalt. Informanterna resonerade kring olika kunskapshöjande åtgärder som kan främja kunskapen bland de som arbetar med frågor kring tillgänglighet. Åtgärderna handlade exempelvis om att arbeta med workshops för att försöka simulera hur det kan vara att leva med en funktionsnedsättning samt vilka hinder man i och med detta kan stöta på om man till exempel ger sig ut i en stadsmiljö. Den här typen av kompetensutveckling ansågs bland informanterna vara den som i högst grad bidrar till att man i en roll, där man på något sätt arbetar med tillgänglighetsfrågor, lättast kan se det utifrån brukarnas perspektiv. Denna form av kompetensutveckling kräver en utbildningsledare som har erfarenhet av tillgänglighetsfrågor samt funktionshinder i praxis. Här anser författarna att arbetsterapeuter kan bli involverade som utbildningsledare på grund av den mångsidiga kunskapen i aktivitetsvetenskap och således aktivitet kopplat till människan i många olika situationer, framför allt i vardagen. Arbetsterapeuter möter dagligen personer med olika funktionsnedsättningar och bekymmer i varierande grad samt ställs inför uppgiften att vara problemlösare. Genom att ha problemlösning som en naturlig del i arbetet kräver det också att man i sin yrkesroll är mycket kreativ och innehar mycket kunskap i ämnet. I praxis hade arbetsterapeuter kunnat bidra med att utforma olika typer av lärande aktiviteter i exempelvis workshops och utbildningar som kompetenshöjande åtgärder för tjänstemän i Göteborg stad.

Konklusion

Att arbeta för en tillgänglig stad har i föreliggande studie visat sig vara en fråga som är av stor vikt för en betydande del av befolkningen. I Göteborgs stad finns idag ett pågående arbete med tillgänglighet, men det finns variationer i hur arbetet bedrivs runt om i staden samt diskrepanser i hur tillgänglig olika delar av staden är. Studien visar på att det finns flera områden med potential för utveckling samt redovisar vilka dessa områden är och ger förslag på hur arbetet kan utvecklas i framtiden. För att i framtiden ge en mer detaljerad bild av hur arbetet med tillgänglighet bedrivs i praktiken i varje stadsdel kan en studie baserad på resonemang från ansvariga på områdesnivå vara aktuell att genomföra framgent.

Referenser

1. Avaheden K. Delaktighet främjar hälsa hos barn och ungdomar med funktionsnedsättning. I: Kroksmark U, redaktör. Hälsa och aktivitet i vardagen - ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv. Nacka: Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter; 2014. s. 24–34
2. Kielhofner G (red.) Model Of Human Occupation – Teori och tillämpning. Lund: Studentlitteratur; 2012.
3. Arnhof Y. Onödig ohälsa - Hälsoläget för personer med funktionsnedsättning. Östersund: statens folkhälsoinstitut; 2008;13
4. Socialdepartementet. Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2008:23) [Internet]. Stockholm: Regeringskansliet [citerad 2017-11-29]. Hämtad från: <http://www.regeringen.se/49bbbf/contentassets/0b52fa83450445aebbf88827ec3eecb8/fns-konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning-ds-200823>
5. Förordning om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken (2001:526) [Internet]. Stockholm: Socialdepartementet [citerad 2017-11-30]. Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2001526-om-de-statliga_sfs-2001-526
6. Myndigheten för delaktighet. Begrepp [Internet]. Stockholm: Myndigheten för delaktighet [Uppdaterad 2017-07-05; citerad 2017- 11- 28]. Hämtad från: <http://www.mfd.se/stod-och-verktyg/begrepp/>
7. Ahlgren M, Nyström Karlsson A. Vägen mot ett universellt utformat samhälle [Internet]. Stockholm: Handikappförbunden samarbetsorgan; 2013. [citerad 4 december 2017]. Hämtad från: <http://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2017/02/UniversellRapport.pdf>
8. Lid IM, Solvang PK. (Dis)ability and the experience of accessibility in the urban environment. *Europ J disabil.* 2016;10(2):181–194.
9. Prellwitz M, Skär L. Are playgrounds a case of occupational injustice? experiences of parents of children with disabilities. *Child Youth Environ.* 2016;26(2):28–42.
10. Fänge A, Iwarson S, Persson Å. Accessibility to the public environment as perceived by teenagers with functional limitations in a south Swedish town centre. *Disabil Rehabil.* 2002;24(6):318–326.
11. Kroksmark U. Aktivitet i vardagen viktig för alla - ett arbete för arbetsterapeuter. I: Kroksmark U, redaktör. Hälsa och aktivitet i vardagen - ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv. Nacka: Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter; 2014. s. 7–15
12. Whiteford G, Townsend E. Participatory occupational justice framework (POJF 2010): enabling occupational participation and inclusion. I: Kronenberg F, Pollard N, Sakellariou D. *Occupational therapies without borders: Volume 2.* Elsevier; 2011. s. 65-84
13. Göteborgs stad. Tillgänglighetsarbetet i Göteborgs stad [Internet]. Göteborg:

Göteborgs stad [citerad 2017-12-04] Hämtad från:

http://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/hallbar-stad--oppen-for-varlden/tillganglighet/tillganglighetsarbetet-i-goteborgs/!ut/p/z1/hY6xCsIwGISfpmv-P1aS1C0iCIIHB2nNIq3EtNAmJY0GfHrjKCjedtx33IGCGpRtHr1pQu9sMyR_VuxyongUaypxh4KjZLI4bMotRUah-geoFOMPSYQ9qL4dSbyOBAnPOWcLypHxAnOxfm9L2-bCgPL6pr325O7Tqy6EaV5lmGGMkRjnzKDJrDP81ujcHKD-AGEa62epK_kCK7TFjA!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

14. Kvale S, Brinkmann S. Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur; 2014.
15. Graneheim U.H, Lundman B. Kvalitativ innehållsanalys. I: Granskär M & Höglund-Nielsen B, redaktörer. Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård. Lund: Studentlitteratur; 2008. S. 211–26
16. Sandgren A. Grounded theory. I: Henricsson M, redaktör. Vetenskaplig teori och metod - från idé till examination inom omvårdnad. Upplaga 1:6. Uppsala: Studentlitteratur; 2012.
17. Trost J. Kvalitativa intervjuer. Uppl 4. Lund: Studentlitteratur; 2010.
18. Forsyth K, Kviz FJ. Survey research. I: Taylor RR, Kielhofner G, redaktörer. Kielhofner's research in occupational therapy: methods of inquiry for enhancing practice. 2 uppl. Philadelphia: F.A. Davis; 2017. S.91-109
19. Ståhl A, Iwarsson S. Tillgänglighet, säkerhet och trygghet för äldre i den lokala miljön. Demonstrationsprojektet ”Kom så går vi” Slutrapport. Lund: Vägverket Region Skåne; 2007; 109.
20. Lindahl L. Kan Life filming vara en metod för ökad delaktighet? Följeforskning av projekt Life filming - Äldres och ungas upplevelser, behov och önskemål i ute- och boendemiljöer. Göteborg: FoU i Väst; 2016.
21. Lal S, Jarus T, Suto M. J. A scoping review of the Photovoice method: Implications for occupational therapy research. Can J Occup Ther. 2012;79 (3):181–90.
22. Stenberg J, Abrahamsson H, Benesch H, Berg M, Castell P, Corkhill E et al. Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling Göteborg: Chalmers tekniska högskola; 2013
23. Christiansen C, Baum C M, Bass Julie. The Person-Environment- Occupational Performance (PEOP) Model. I: Duncan EAS, redaktör. Foundations for Practice in Occupational Therapy. Uppl 5. Edinburgh: Churchill Livingstone Elsevier; 2012. s 93–104
24. Höynä UK, Nya vägar. Arbetsterapeuten. 2015; (5) s. 20–23